

УДК 347.73

В. В. Хохуляк

ЗАРОДЖЕННЯ ФІНАНСОВО-ПРАВОВИХ ПОГЛЯДІВ У ЄВРОПЕЙСЬКІЙ НАУЦІ ТА ЇХ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ В ТЕОРІЇ МЕРКАНТИЛІЗМУ

Постановка проблеми. Специфіка історичного процесу зародження та становлення науки фінансового права зумовлює постановку питання про дослідження етапів її розвитку. В цьому контексті потребує особливої уваги процес формування первісних уявлень про публічні фінанси та правовий механізм їх регулювання. Адже саме фінансові положення, вироблені в даний історичний період, стали ідейним та теоретичним каркасом у подальшій побудові та інтеграції системи знань про фінансове право.

Ступінь наукової розробки проблеми. Частина європейських дослідників фінансової науки XIX ст. (Є. Дюрінг, Г. Ейзенгардт, Г. Кон, Ф. Нітті, К.-Г. Рау та ін.) стверджували, що перша система фінансових знань з'явилася не раніше XVII – XVIII ст. У зв'язку з цим історія фінансової науки розподілялась ними на 3 періоди: 1) період ненаукового стану – епоха давніх часів – XVIII ст. 2) період переходу до наукової обробки – протягом XVIII ст.; 3) період наукового стану – з XVIII ст. Розроблена європейськими вченими XIX ст. періодизація розвитку фінансових знань мала значний вплив на вітчизняних науковців, які у своїй переважній більшості підтримали і розвинули позицію про зародження фінансової науки на рубежі XVII–XVIII ст. Зокрема, представниками такого підходу у вітчизняній науці фінансового права були С.І. Іловайський, В.О. Лебедев, Г.І. Тіктін, І.Т. Тарасов, І.І. Янжул та інші. Однак більшість сучасних істориків фінансової думки з різних країн Європи аргументовано доводять недоцільність нехтування періоду розвитку вчення про фінанси в епоху давніх часів та часів середньовіччя, вказуючи, що найважливішу частину розумової спадщини, залишеної нам представниками стародавніх та середніх віків, становлять економічні та фінансові знання, які знайшли відображення у творах з теології, прикладної філософії, економіки домашнього господарства, права тощо. На таких же позиціях стоять сучасні вітчизняні дослідники історії науки фінансового права, такі як: К.С. Бельський, О.М. Козирін, Е.Д. Соколова О.А. Ялбулганов та інші.

Мета статті – охарактеризувати процес зародження фінансово-правових поглядів у європейській науці та їх вираження і концептуалізацію в історично першій цілісній системі знань про фінансове господарство держави – теорії меркантилізму.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як відзначається у правовій та економічній літературі, перші письмові пам'ятки, в яких були відображення вчення про фінанси, належать до періоду античної Греції. Зокрема, античний філософ Ксенофонт – автор першої в історії фінансової думки наукової праці: «Про доходи Афіньської республіки» у V ст. до н.е. розробляє питання податків, мита, державного фінансового господарства. Саме Ксенофонтом вперше визначено податки та мито як види державних доходів, розроблено теорію державного боргу та теорію

оренди державного майна [2, с. 252]. У IV ст. до н.е. грецький філософ Демосфен поширює власну морально-етичну концепцію на сферу фінансів. Він стверджує, що ухилення від сплати податків та прагнення до утримання є втратою громадянських та людських чеснот, а тому повинні зазнати громадського осуду та суворого покарання.

Фінансові погляди в античному світі давньогрецьких, пізніше – давньоримських мислителів були зумовлені відповідними суспільно-економічними та політичними передумовами. Так, великий вплив на формування античної фінансової думки мали реформи архонта Солона, проведені у 594 р. до н. е. в Афінах. Заходи з анулювання державного боргу, надання права участі в управлінні відповідно до суми сплачених податків мали надзвичайно важливе економічне та політичне значення і для подальшого розвитку фінансових відносин в Європі та світі. Не менш вагомим за своїми наслідками було запровадження «Податкового статуту» царем Птолемеєм II Філадельфом (285–247 рр. до н.е.) в елліністичному Єгипті. Даний документ фактично є праобразом сучасних кодифікованих актів у сфері податків.

Підґрунтям для розвитку системи фінансів Європи стали фінансові реформи у Стародавньому Римі. Так, вперше в історії у 6 р. н.е. з метою оподаткування в Римській імперії здійснюється перепис майна та населення. Впродовж I–II ст. н.е. запроваджуються такі види державних доходів, як акцизи, податки зі спадщини, на холостяків, податки з грошового прибутку, торгового капіталу та інші, як і сьогодні є невід'ємними елементами в сучасних податкових системах світу. А девіз оподаткування, проголошений римським імператором Тіберієм («*Ton deri vutt, non deglubi*» – «Вівцю треба стригти, а не обдирати»), зустрічається у тій чи іншій смисловій інтерпретації практично у всіх сучасних теоретичних моделях принципів оподаткування.

Фінансові уявлення в часи середньовіччя сформувалися під впливом двох визначальних для всього суспільного життя Європи факторів. Першим фактором стала поява та поступове укріплення феодальних централізованих монархій, які, з метою посилення власної фінансової потужності, постійно розширяли сферу оподаткування та вели перманентні війни. Другим стало поширення та закріплення у Європі католицької релігійної доктрини, морально-етичне вчення якої поширювалось і на фінансову сферу. Так, відповідно до католицького віровчення, багатство може бути тільки в руках церкви, монарха чи вищої аристократії. Прагнення ж до накопичення багатства визнавалось гріхом. У зв'язку з цим, концептуальні ідеї про фінанси даного історичного періоду зосереджені у теологічних, філософських, юридичних та політичних творах богословів схоластиків, таких як: Ф. Лавінський, Е. Колонна, Н. Кузанський та ін. Так, богослов Фома Аквінський, характеризуючи систему доходів держави, засуджує застосування державної позики як такої, що ослаблює державу та принижує її авторитет [12, с. 8]. Противником державного кредиту був також Егідій Колонна, який виступав проти встановлення відсотків у будь-якому кредиті і як платі за час – дарованому Богом суспільному благу. Заслуговує також на особливу увагу концепція оподаткування богослова і юриста Ніколая Кузанського. Дослідивши існуючі системи податків, Н. Кузанський у 1440 р. висловлює та обґрунтовує пропозицію введення на німецьких землях загальноприбуткового податку [2, с. 254]. Дана концепція стала однією з перших

спроб на науковому рівні змодельовати та обґрунтувати систему державних податкових платежів.

На межі середньовіччя та Нового часу, з розвитком торговельного капіталізму та пов'язаного з ним економічним зростанням держав Західної Європи, виникла гостра потреба у системному вивченні фінансового господарства держави та інших суб'єктів суспільних відносин. Були створені матеріальні умови для формування відокремленої системи однорідних знань в рамках окремого наукового вчення – меркантилізму. Меркантилізм (італ. – mercante – купець) як економічна теорія розвивається в Західній Європі у XV – на поч. XVIII ст., з виникненням та зміцненням історично першої форми капіталу – торговельного. Розвитку теорії меркантилізму сприяла також церковна Реформація XVI–XVII ст. Ідеологи протестантизму М. Лютер та Ж. Кальвін обґрунтували протестантську доктрину підприємництва як богоугодну справу (на протигагу католицькій, згідно з якою накопичення багатства було гріхом) [15, с. 103].

Однією з головних проблем меркантилістської теорії було визначення методів збагачення народу з метою економічного розвитку. У зв'язку з цим ключовою категорією в науковому обігу меркантилістів є категорія «національного багатства» як загального блага, необхідного для держави. Основними методами наукового дослідження стали історичний і порівняльний.

Становлення теорії меркантилізму безпосередньо пов'язане з іменем видатного італійського вченого та державного діяча Діомеде Карафа (1406–1487). Його перу належить праця «Про перешкоди правління і добрим принципам», написана у 1469 р. Слід відзначити, що Д. Карафа знаходився під впливом релігійно-етичного вчення Ф. Аквінського, що знайшло своє відображення у його творі. Однак у зв'язку з перебуванням на посаді міністра фінансів Неаполітанського королівства вчений зміг ввести у науковий обіг велику кількість фактологічного матеріалу, що дозволено поставити перед наукою принципово нові завдання. Вперше в історії науки Д. Карафа обґрунтував необхідність збалансування бюджету; розподілив бюджетні витрати на три групи; а саме: витрати на оборону країни, на утримання монарха та на забезпечення надзвичайних потреб. Вчений виступав за чітко визначені, справедливі і помірні податки, які б не призводили до витоку з країни капіталу і не пригнічували б працю, яка, на його думку, є головним джерелом багатства [13, с. 424]. Таким чином, як вдало відмітили М.В. Лушнікова та Л.М. Лушніков, ще в середині другого тисячоліття нашої ери італійським вченим було виділено багато ключових проблем, які залишаються в центрі уваги науки фінансового права і в наш час [10, с. 11–12].

У другій половині XVI ст. вчення про фінанси розвивається в рамках французької течії меркантилізму. В цей період вийшли друком праці: Ж. Бодена «Про республіку» (1577); Анона «Трактат про фінанси Франції» (1580); Н. Фроументау «Таємниці фінансів Франції» (1581); Ж. Генеквіна «Загальний поради́ник з фінансів» (1585); Ж. Комбе «Трактат про талью та інші податки» (1586) та інші. Аналіз змісту даних робіт дозволяє стверджувати, що саме наприкінці XVI ст. дослідження у сфері фінансів набувають системного характеру, а в рамках економічної науки виникає окрема галузь знань – наука про фінанси.

Серед вказаного вище переліку особливо слід виділити працю Ж. Бодена «Шість книг про республіку». В даній роботі фінанси, які автор образно називає «нервами держави», вперше є предметом комплексного і системного аналізу. На думку вченого, система фінансів включає в себе сім джерел доходу правителя, а саме: 1) доходи від торгівлі; 2) військова здобич; 3) дарунки дружніх держав; 4) збори з союзників; 5) доходи від торгівлі; 6) мито на ввіз та вивіз; 7) данина з підкорених народів [8, с. 334]. Показово, що в системі державних доходів Ж. Бодена відсутні податки, які вчений вважав небезпечним засобом, що використовується лише у виключних випадках.

Розвиток фінансової науки в рамках меркантилізму мав великий вплив на формування державної політики країн Західної Європи. Так, міністр фінансів короля Франції Генріха IV меркантиліст-практик де Сюллі вперше складає розпис доходів та видатків [9, с. 58]. Теорію меркантилізму активно впроваджував на практиці також міністр Франції при Людовіку XIV Ж.-Б. Кольбер (1661–1683), відомий в історії здійснення реформ у сфері державних доходів. Одним з головних напрямків економічної політики Ж.-Б. Кольбера, так званого «кольбертизму», було спрощення системи оподаткування за рахунок скорочення загальної кількості податків, перекладання податкового тягаря з промисловості на сільське господарство як головне джерело поповнення державних доходів [4, с. 13].

Розробку фінансової науки в англійській економічній науці здійснив В. Петті, якого у фінансовій та правовій літературі називають першим англійським науковим дослідником податків [15, с. 109]. У своїй праці «Трактат про податки і збори», написаний у 1662 р., вчений виступає проти оподаткування капіталу, оскільки це стримує розширення виробництва. Досліджуючи існуючу в Англії систему оподаткування, В. Петті пропонує та обґрунтовує введення непрямих податків. Він вважав, що кращий спосіб обкладання податком споживчих продуктів полягає у введенні специфічних акцизів, тобто в оподаткуванні кожного споживчого товару окремо, на відміну від універсального акцизу, яким оподатковують товари у роздрібній або оптовій торгівлі. На його думку, треба обкладати кінцевий продукт, а не сировину: не слід оподатковувати зерно до того, як воно перетвориться в хліб, а вовна – у сукно тощо. Крім того, непрямі податки покладаються на все населення, оскільки кожен бере участь у фінансуванні державних видатків відповідно до того, що він споживає. З цього вчений робив висновок, що акцизи є саме тими податками, яких так не вистачало Англії [3, с. 51].

Важливо також відзначити, що В. Петті вперше дослідив роль податків у фінансовій статистиці та обліку. У своїй праці «Політична арифметика» (1676) він зазначав, що митні збори дають можливість вести облік у зовнішній торгівлі і складати торговельний багаж країни; простий і загальний подушний податок допомагає вести облік населення; оподаткування будинків за кількістю димарів добре зображує поліпшення і руйнування житлового майна; акцизи показують внутрішні витрати на споживання і дають загальні відомості про надмірності; майнові податки містять інформацію про відповідне майно [11, с. 251].

Роль фінансів у існуванні держави детально розроблена у працях німецьких фінансистів XVII–XVIII ст. В їх розумінні наука про фінанси є частиною камеральних наук, що вивчають державне господарство. За різними оцінками фінансистів XIX ст.,

німецькі камералісти були своєрідним відгалуженням меркантилізму, що розвився в умовах фінансового господарства Німеччини [12, с. 10]. За загальним визначенням, саме німецькі камералісти зробили перші спроби систематичного викладення основ фінансового управління і створили теоретичні основи фінансової науки. Зокрема, «батьками-засновниками» фінансової науки в європейській літературі визнають Л. Секендорфа (1626–1692), І.Ф. Юсті (1717–1771) та І. Зонненрельса (1732–1817).

Вагомий внесок у розробку фінансової проблематики зробив Л. фон Секендорф – міністр фінансів герцога Ернста Кобургського, який, за визнанням сучасників, був одним з найвидатніших вчених-фінансистів. Як відзначав В.О. Лебедев, авторитет Л. фон Секендорфа був настільки великим, що сучасники називали його «найбільш благородним серед християн», «найбільшим християнином серед благородних» [9, с. 63]. Його найголовніша праця «Німецька князівська держава» (1656) перевидавалася п'ять років за життя автора та ще тричі після його смерті. Остання її публікація була здійснена у 1754 році. Крім того, дана книга протягом тривалого періоду була основним підручником для викладання державно-правових дисциплін у німецьких університетах. У даній роботі автор вперше висловлює ідею про зв'язок народного господарства, багатства та податкової спроможності населення. Як і В. Петті, Л. Фон Секендорф вважав, що податкова система країни має бути заснована на акцизах. При цьому він засуджував існування казенних монополій і піддав гострій критиці фіскальне використання права монетної реалії. Відзначимо, що термін «фінанси» вченим вживається виключно у негативному значенні в сенсі несправедливого та нечесного отримання доходів.

Йоганн Генріх Готліб фон Юсті є першим в історії фінансової думки вченим, що вибудував загальну систему фінансової науки шляхом систематизації існуючих фінансових теорій. У своїх працях «Державне господарство» (1752), «Докладні роздуми про податки і збори» (1775) та «Система фінансів» (1766) вчений вводить в науковий обіг поняття «державне господарство», встановлює критерії диференціації майна держави і приватних осіб. І.Г. Юсті визначає основні правила фінансового управління держави, які зводяться до такого: а) не слід використовувати на покриття витрат власне майно, щоб не зменшити майбутні доходи; б) основою податків має бути справедлива рівність; в) при встановленні податків слід враховувати природу і стан держави; г) податки не повинні давати підстав для обману; д) витрати повинні здійснюватись виключно з метою задоволення потреб та достатку держави [1, с. 479].

Важливе значення для подальшого розвитку фінансової науки мала розроблена І.Г. Юсті теорія оподаткування. Зокрема, вченим сформульовані такі правила для податків: 1) податки не повинні приносити шкоду свободі людини та перешкоджати розвитку промисловості; 2) вони повинні бути справедливими і рівномірними; 3) для запровадження податку повинні бути важливі підстави; 4) не повинно існувати багато кас та службовців щодо стягнення податків [14, с. 411]. Відзначимо, що сформульовані правила податків І.Г. Юсті через сто з лишнім років знайшли своє відображення у перших теоретичних конструкціях системи принципів оподаткування.

У своєму вченні про податки І.Г. Юсті вказує на необхідність щорічного вотування (схвалення) податків, так як лише дана процедура може забезпечити народну сво-

боду і унеможливило свавілля з боку держави. Слід також відзначити, що вчений виділяв поряд з фіскальною також регулюючу функцію податків. Зокрема, він вбачав особливу користь від податків у тому, що, підвищуючи чи понижуючи їх розмір, уряд держави може скеровувати народне господарство у бажаному напрямку.

Наукові положення І.Г. Юсті мали величезний вплив на фінансову думку Європи: стали теоретичним підґрунтям для подальших досліджень у сфері державознавства, державного господарства, фінансів, поліцейського права, статистики та ін. Роботи вченого відіграли важливу роль у становленні російської фінансової науки. Так, за оцінкою професора Московського університету І.І. Янжула, І.Г. Юсті є батьком фінансової науки [16, с. 16]. П.П. Гензель у книзі «Бібліографія фінансової науки...» зазначав, що праця І.Г. Юсті «Система фінансів» є найбільш визначною роботою у сфері фінансової науки XVIII ст. [6, с. 98].

На схожих з І.Г. Юсті теоретичних позиціях стояв видатний австрійський вчений та державний діяч Йозеф Зонненфельс. Опублікована ним праця «Основні начала поліції, торгівлі і фінансової науки» (1765–1767), завоювала великий авторитет, була перекладена майже на всі європейські мови і протягом тривалого часу була керівним посібником для фінансистів. Вітчизняна фінансово-правова література збагатилася російським перекладом цього наукового твору у 1787 р. [7]. Й. Зонненфельс, поряд із І.Г. Юсті, займався розробкою загальної системи державних фінансів та визначив роль законів держави на формування цієї системи. Визначаючи науку про державні доходи складовою частиною науки про достаток держави, Й. Зонненфельс, характеризуючи домени та регалії, особливу увагу приділяє податкам у системі державних доходів. При цьому він детально дослідив історичний перехід від натуральних повинностей до податків у грошовому виразі.

Основою податкової системи за Й. Зонненфельсом є непрямі податки. На його думку, загальні податки на споживання є єдиним, «справжнім» оподаткуванням, так як кошти від сплати таких податків повертаються назад до робітників, купців і чиновників у вигляді надбавки ціни за їх послуги. Вчений виступав проти звільнення від оподаткування окремих категорій населення, зокрема – представників духовенства та дворянства. Однак при цьому припускав за можливе залишити вільним від податків тільки «необхідне утримання» духовенства (*portio canonica*) [7, с. 26]. Й. Зонненфельс ввів у науковий обіг поняття «*portio sacra*», яким називав частку для необхідного утримання кожного громадянина, що не підлягає оподаткуванню. Тим самим вчений фактично заклав у фінансову науку ідею неоподаткованого мінімуму.

Характерною особливістю наукової творчості І.Г. Юсті та Й. Зонненфельса є те, що вперше в історії фінансової науки фінанси досліджуються ними з юридичних позицій, крізь призму проблематики державного управління. У зв'язку з цим ми погоджуємося з висновком К.С. Бельського про те, що саме І.Г. Юсті та Й. Зонненфельс заклали підвалини для становлення науки фінансового права в Європі [5, с. 39].

Висновки. Таким чином, інтенсивний розвиток фінансово-правових відносин став головним стимулом для первісного формування та подальшого накопичення системи знань про публічні фінанси та їх правове регулювання. На певному етапі суспільно-політичного розвитку країн Західної Європи цей процес призвів до фор-

мування науки про фінанси і її теоретичного осмислення (класифікації, систематизації, взаємодії з іншими науками), що знайшло своє вираження в теорії меркантилізму як історично першій цілісній системі знань про публічні фінанси.

Література

1. Johann Heinrich Gottlob Justi Das System der Finanzwesens ... – Halle, 1766. – 632 s.
2. Андрущенко В.Л. Фінансова думка Заходу в ХХ ст. (Теоретична концептуалізація і наукова проблематика державних фінансів) / В.Л. Андрущенко. – Львів : Каменяр, 1999. – 305 с.
3. Аникин А.В. Юность науки: Жизнь и идеи мыслителей-экономистов до Маркса / А.В. Аникин. – 3-е изд. – М. : Политиздат, 1979. – 367 с.
4. Безобразов В.П. О влияниях экономической науки на государственную жизнь в современной Европе / В.П. Безобразов // Русский вестник. – 1867, январь. – С. 119–141.
5. Бельский К.С. Финансовое право: наука, история, библиография / К.С. Бельский. – М., 1994. – 208 с.
6. Гензель П.П. Библиография финансовой науки: толковый указатель к главнейшим сочинениям в русской и иностранной финансовой литературе / П.П. Гензель. - Вып. I. – Ярославль : Типография Губернского правления, 1908. – 110 с.
7. Зоннефельс И. Начальные основания полиции или благочиния / И. Зоннефельс. – М. : Универ. тип., 1787. – 318 с.
8. Коган-Бернштейн Ф.А. Экономические взгляды Бодена (к вопросу о так называемой революции цен XVI в.) / Ф.А. Коган-Бернштейн // Средние века. – Вып. 2. – М., 1946. – С. 333–338.
9. Лебедев В. А. Финансовое право : учебник / В.А. Лебедев. – М. : «Статут» (в серии «Золотые страницы российского финансового права России»), 2000. – Т. 2. – 461 с.
10. Лушникова М.В. Наука финансового права на службе хозяйству: российские государственные деятели и развитие науки финансового права (историко-правовой очерк) : монография / М.В. Лушникова, А.М. Лушников ; Яросл. гос. ун-т им. П.Г. Демидова. – Ярославль : ЯрГУ, 2010. – 496 с.
11. Петти В. Экономические и статистические работы / В. Петти. – М. : Соцэкгиз, 1940. – 324 с.
12. Пушкарева В.М. История финансовой мысли и политики налогов : учеб. пособие / В.М. Пушкарева. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 256 с.
13. Шумпетер И.А. История экономического анализа / И.А. Шумпетер // Истоки. Вып. 3. – М. : ГУ-ВШЭ, 1998. – С. 358–464.
14. Юсти И. Г. Г. Основание силы и благополучия царств или подробнее начертания всех знаний, касающихся до государственного благочиния. В 4 т. Т. I / И. Г. Г. Юсти. – СПб., 1772. – 515 с.
15. Юхименко П.І. Теорія фінансів: Підручник / П.І. Юхименко, В.М. Федосов, Л.Л. Лазебник та ін. ; за ред. проф. В.М. Федосова, С.І. Юрія. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 576 с.
16. Янжул И.И. Основные начала финансовой науки: Учение о государственных доходах / И.И. Янжул – 4-е изд., изм. и доп. – С.-Пб. : Тип. М. Стасюлевича, 1904. – 504 с.

Анотація

Хохуляк В. В. Зародження фінансово-правових поглядів у європейській науці та їх концептуалізація в теорії меркантилізму. – Стаття.

У статті характеризується процес зародження фінансово-правових поглядів у європейській науці. Досліджується їх вираження в теорії меркантилізму як історично першій цілісній системі знань про публічні фінанси.

Ключові слова: наука фінансового права, фінансово-правові погляди, меркантилізм.

Аннотация

Хохуляк В. В. Зарождение финансово-правовых взглядов в европейской науке и их концептуализация в теории меркантилизма. – Статья.

В статье характеризуется процесс зарождения финансово-правовых взглядов в европейской науке. Исследуется их выражение в теории меркантилизма как исторически первой целостной системе знаний о публичных финансах.

Ключевые слова: наука финансового права, финансово-правовые взгляды, меркантилизм.

Summary

Khokhuliak V. V. An origin of financially-legal looks in European science and their conceptualization is in the theory of mercantilism. – Article.

In this article the process of origin of financially-legal looks is characteristics in European science. Their expression is probed in the theory of mercantilism as historically to the first integral system of knowledge about public finances.

Key words: science of financial law, financially-legal looks, mercantilism.

УДК 340.11:007

И. В. Антошина

ИНФОРМАЦИОННАЯ ФУНКЦИЯ ПРАВА В СИСТЕМЕ ФУНКЦИЙ ПРАВА

Постановка проблемы. Понятие и природа функций права достаточно долго вызвали массу дискуссий в научном мире, что в настоящее время позволяет отнести данную тему к одной из наиболее полно изученных и сформированных. Интерес к функциям права оправдан, ведь их изучение приводит к пониманию предназначения права в обществе, механизма действия и его проявления в отдельных сферах общественной жизни. Право является фактором, который не только определяет направление, но и подталкивает процессы, вызванные потребностями развития общества и государства. При этом изменения, которые происходят в социальной реальности под воздействием права, – это результат реализации его функций.

Функции права призваны упорядочивать общественные отношения, каждая в отдельности функция права должна выполнять определенное назначение. Одновременно функции права обозначают неурегулированные участки общественных отношений, где требуется действие определенной функции или функций права.

Цель и задачи исследования. Предметом нашего исследования является информационная функция права в системе функций права. Задачей работы является определение степени и способа влияния на достижение целей права каждой правовой функции, а также выявление способности информационной функции права реализовываться в системе правовых функций, ее содержательного влияния на процессы, протекающие в обществе.

Состояние исследования. Фундаментальную основу в познании функций права заложили такие правоведы, как А.В. Малько, В.В. Лазарев, М.Н. Марченко, Т.Н. Радько, В.С. Ковальский, О.Ф. Скакун, С.С. Алексеев, Ю.Г. Ткаченко, В.Д. Филимонов, А.И. Абрамов, П.М. Рабинович и др.

Изложение основных положений. В соответствии со сложившейся теорией функций права можно констатировать, что функции права характеризуются следующими свойствами:

- функции права являются направлением правового воздействия на общественные отношения, отличаются относительным постоянством и устойчивостью, они всегда присущи праву;
- функции права определяются природой права, а их содержание и перечень предопределяются его социальным назначением;